Naturskyddsföreningen

Er ref/dnr: LI2026/00492
Vårt dnr: 2026/0015

li.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia till:
li.smf@regeringskansliet.se

Stockholm 9 juni 2026

Yttrande över Skogsstyrelsens rapport 2025/14: *Analys av markavståenden för naturvårdsändamål enligt jordförvärvslagen* samt Jordbruksverkets och Skogsstyrelsens redovisning av regeringsuppdrag 2025/1218: *Förslag till ändrade regler om markavståenden enligt jordförvärvslagslagen*

Naturskyddsföreningen har getts tillfälle att yttra sig över redovisning av regeringsuppdrag om översyn av jordförvärvslagens bestämmelser. Lagen har sedan länge begränsat juridiska personers möjligheter att förvärva lantbruksegendom. Syftet är att värna enskilt ägande och främja sysselsättning och bosättning i glesbygd.

Hinder för att förvärva mark kan minska juridiska personers intresse av att avstå mark för naturvårdsändamål. För att förenkla och stimulera bildandet av naturreservat infördes därför en undantagsbestämmelse år 2005. Den gör det möjligt för juridiska personer som avstår mark till staten för naturvårdsändamål att förvärva mark från fysiska personer, som kompensation för den mark som skyddas. Denna undantagsbestämmelse är nu föremål för översyn och myndigheterna har lämnat två alternativa förslag på regeländring. Förslagen innebär att möjligheten till kompensationsförvärv i samband med markavståenden för naturvård antingen helt tas bort, eller minskar.

Sammanfattning

Som framgår av myndigheternas redovisning är nuvarande undantagsregler betydelsefulla för juridiska personers vilja att avstå mark för naturvård. Naturskyddsföreningen delar regeringens uppfattning i uppdragsbeskrivningen att det är angeläget med tillräckliga incitament för

Svenska Naturskyddsföreningen, Swedish Society for Nature Conservation, Åsögatan 115, Box 4625, SE-116 91 Stockholm, Sweden.
Tel +46-8-702 65 00 Fax +46-8-702 08 55 Org.nr 802002-4280 Pg 901909-2 Bg 165-5380 www.naturskyddsforeningen.se

att avstå mark för naturvårdsändamål. Om markägares incitament försämras blir det svårare för myndigheter att bedriva ett effektivt och ändamålsenligt skyddsarbete. Enligt föreningens mening gäller det i ännu högre grad nu än 2005 då reglerna inrättades eftersom skydd av skog som huvudregel är frivilligt för markägare idag. Konsekvensen av lägre effektivitet riskerar bli att arealen som måste skyddas för att nå Sveriges mål och åtaganden om biologisk mångfald ökar. Det kan i sin tur leda till onödigt stor samhällsekonomisk kostnad och att annan markanvändning påverkas mer än nödvändigt.

Naturskyddsföreningen förstår vikten av att värna ägarbalansen mellan fysiska och juridiska personer, men myndigheternas analys ger inget tydligt stöd för att nuvarande regler lett till betydande förskjutning i balansen de senaste 20 åren. Tvärtom anges att förhållandet mellan fysiska och juridiska (ej staten) personers ägande av produktiv skogsmark är oförändrat enligt fastighetstaxeringens uppgifter.

Naturskyddsföreningen kan inte heller se att dagens skyddsbehov innebär en ökad risk för påverkan på markägarbalansen jämfört med det skyddsbehov som fanns när bestämmelserna utformades, utan framhåller att risken fortsatt är försumbar. Föreningen menar dessutom att det finns andra sätt att underlätta för privatpersoner att köpa skog och utveckla skogsföretagande, som inte har samma uppenbara negativa konsekvenser för naturvården.

Sammanfattningsvis anser föreningen att det saknas starka skäl att ändra reglerna om markavståenden för naturvårdsändamål enligt jordförvärvslagen så som myndigheterna föreslagit. Däremot finns goda skäl att behålla nuvarande reglering. Föreningen avstyrker därför båda alternativen till ändrade bestämmelser.

Ställningstaganden till myndigheternas förslag

- **Naturskyddsföreningen avstyrker förslaget i avsnitt 3.3.2 om att undantagsbestämmelsen begränsas till avståenden av äganderätten som sker eller har skett till en fysisk person.** Förslaget skulle innebära att avstående för naturvårdsändamål som grund för undantag tas bort. Föreningen motsätter sig detta eftersom ett viktigt incitament för juridiska personer att avstå mark för naturvårdsändamål till staten helt försvinner.

- **Naturskyddsföreningen avstyrker förslaget i avsnitt 3.3.1 om att undantagsbestämmelsen begränsas till avståenden av äganderätten som sker eller har skett till en fysisk person eller till staten för naturvårdsändamål.** Föreningen anser att detta är ett något bättre förslag eftersom undantaget för naturvårdsavsättningar lämnas kvar, om än i begränsad utsträckning. Begränsningen består i att undantaget fortsatt gäller om ägaren säljer den mark som skyddas till staten, men inte om markägaren väljer att fortsatt äga marken som skyddas. Att fortsatt äga marken kan vara attraktivt för markägare eftersom det innebär rätt till intrångsersättning och därmed ett påslag på 25 procent. Förslaget skulle således medföra att en juridisk ägare behöver välja mellan möjligheten att köpa kompensationsmark och högre ersättningsnivå för skyddet. Föreningen menar att det medför försämrade incitament för skydd samtidigt som det sannolikt skulle få mycket begränsad inverkan på ägarbalansen, och avstyrker därför förslaget.

Skäl för föreningens ställningstaganden

Med frivilligt formellt skydd är starka incitament för markägare helt avgörande för ett effektivt skyddsarbete

Av de remitterade rapporterna framgår att dagens regler, som ger möjlighet att tillgodoräkna sig naturvårdsavsättningar för att köpa enskilt ägd mark, är betydelsefulla för juridiska personers intresse att avstå mark för naturvårdsändamål. Det är också tydligt att de alternativ till regeländringar som myndigheterna föreslagit skulle innebära minskade incitament.

Naturskyddsföreningen delar fullt ut den uppfattning som regeringen uttrycker i uppdraget till myndigheterna om översyn av regelverket – det är angeläget att det finns tillräckliga incitament för att avstå mark för naturvårdsändamål. Föreningen menar också att vikten av tillräckliga incitament är större idag än 2005 då nuvarande bestämmelser utformades, eftersom riksdagen 2021 beslutade att formellt skydd av skog som huvudregel ska vara frivilligt för markägare.[1] För att statens insatser att skydda skog ska fungera effektivt och ändamålsenligt är det därför helt avgörande att skydd är ett attraktivt alternativ för markägarna.

Myndigheternas möjlighet att arbeta strategiskt med skydd av skog är inte bara viktigt för en god hushållning med statens medel, utan också för att Sverige ska kunna leva upp till sina mål och åtaganden avseende biologisk

[1] Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund - Regeringen.se

mångfald. Om incitamenten för markägare att få sin skog skyddad försämras kan det bli svårare för myndigheterna att prioritera de områden som gör mest naturvårdsnytta. Det kan också medföra att större arealer skog behöver skyddas för att uppnå ett effektivt och representativt skydd i enlighet med gällande mål, vilket i sin tur riskerar leda till mer omfattande påverkan på annan markanvändning än vad som annars hade varit nödvändigt.

Reglerna har inte lett till tydlig förskjutning i ägarbalansen, och dagens skyddsbehov innebär inte ökad risk för ändrad balans

Naturskyddsföreningen förstår vikten av att värna ägarbalansen mellan fysiska och juridiska personer. I myndigheternas redovisning konstateras dock att de senaste 20 åren har det enligt fastighetstaxeringen inte skett någon märkbar förändring mellan fysiska personers ägande av produktiv skogsmark i förhållande till juridiska personer. Statistik från Riksskogstaxeringen indikerar visserligen att det fysiska ägandet av produktiv skog utanför formella skydd minskat med 1 procentenhet och det juridiska ägandet ökat med motsvarande. Riksskogstaxeringens statistik utgör dock skattningar baserade på stickprov som är förenade med statistiska osäkerheter. Det framgår även av myndigheternas redovisning att det inte kan uteslutas att det finns andra förklaringar till att en sådan förskjutning ägt rum.

Föreningen delar inte regeringens bedömning att nuvarande behov av skydd riskerar få större påverkan på markägarbalansen än det skyddsbehov som fanns 2005, då bestämmelserna utformades och påverkan bedömdes som försumbar. Även om Sverige ställt sig bakom ökade ambitioner för skydd genom Kunming-Montreal-ramverket och EU:s strategi för biologisk mångfald, har det inte fastställts något nationellt arealmål för formellt skydd av skog. Genom nedskärningar i anslaget till skydd av värdefull natur de senaste åren ligger nuvarande skyddstakt på en låg nivå, och i Sveriges handlingsplan för biologisk mångfald uttrycks ingen ambition om ökad skyddstakt.[2] I förslaget till nationell restaureringsplan föreslår myndigheterna att 50 000 hektar skog per år skyddas formellt.[3] Men förslaget om en skyddstakt på 50 000 hektar årligen är inte begränsat till produktiv skogsmark, och gäller inte heller enbart skog som ägs av juridiska personer. Vidare är det oklart vad restaureringsplanen faktiskt kommer innebära för skyddstakten till dess att regeringen lagt fram en plan till EU-kommissionen, och denna fastställts. Det regeringen hittills signalerat är att planen ska utgå från lägsta möjliga ambitionsnivå. Med andra ord finns i

[2] En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster
[3] Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur

nuläget inga indikationer på att skyddstakten kommer öka från dagens låga nivå. Det är dessutom så att arealen skyddsvärd skog utanför formella skydd minskat sedan 2005, till följd av både utökat skydd och avverkning.

Enligt föreningen finns inte heller skäl att tro att den skog som kommer skyddas framöver i särskilt stor utsträckning ägs av juridiska personer, och därmed kan påverka ägarbalansen. De större skogsbolagen fick redan i början av 2000-talet ansvaret att själva kartlägga skog med höga naturvärden på det egna innehavet. De bör därför sedan länge ha kännedom om huvuddelen av sina skyddsvärda skogar. De skogar som inte redan skyddats formellt bör i stor utsträckning vara frivilligt avsatta, i enlighet med sektorsansvaret och krav i certifieringen. Som framgår av myndigheternas redovisning har också en betydande del av de markavståenden som gjorts av juridiska personer på senare tid bestått av Sveaskogs mark, som skyddats till följd av tidigare regeringsuppdrag. Även detta bör innebära att dagens skyddsbehov vad gäller mark som ägs av juridiska personer är mindre än 2005, och därmed fortsatt utgör en försumbar del av den totala jord- och skogsmarken.

Mot denna bakgrund menar Naturskyddsföreningen att det saknas tydliga skäl att ändra reglerna om markavståenden för naturvårdsändamål.

Förslaget i avsnitt 3.3.1 får liten verkan i fråga om att bibehålla ägarbalans, men försvagar incitamenten för naturvårdsavsättningar

Förslaget om att bara fullständig överlåtelse av äganderätt ska kunna grunda kompensation är enligt föreningens mening något som sannolikt kommer att få begränsad verkan på ägarbalansen i linje med jordförvärvslagens syften. När mark överlåts till staten vid bildande av skydd kommer den skyddade marken fortsatt ägas av en juridisk person, men i form av staten. Om den tidigare ägaren kompenserar överlåtelsen genom att köpa motsvarande mark från fysisk person minskar även det fysiska ägandet av produktiv mark utanför skyddade områden. Föreningen kan därför inte se att förändringen skulle bidra till att ägarbalansen bibehålls när skog skyddas. Eftersom ersättningen för skydd blir lägre vid marköverlåtelse får förslaget antas minska incitamenten för att få skog skyddad, trots att möjligheten att förvärva ny mark kvarstår. Förslaget innebär visserligen en mindre inskränkning i incitamenten för formellt skydd än förslaget i avsnitt 3.3.2, men kan alltså ändå innebära en negativ påverkan på skyddsarbetet. Föreningen anser därför att det vore olyckligt att begränsa kompensationsmöjligheten till marköverlåtelse i samband med skydd.

Det finns bättre sätt att underlätta ökat skogsägande bland enskilda personer

Föreningen vill även framhålla att det finns andra sätt att underlätta för enskilda att köpa skog och skapa förutsättningar för utveckling av skogsföretagande bland privatpersoner på landsbygden, utan tydliga negativa effekter för naturvården. Ett sådant sätt kan vara att modernisera fastighetsindelningslagen för att möjliggöra bildande av mindre skogsfastigheter.

Fastighetsindelningslagen har sedan 1970-talet utgått från möjligheterna att bedriva ”rationellt skogsbruk” och styr mot stora enheter. Det finns dock många sorters företagande med skogen som bas, och många andra affärsidéer för skogsfastigheter än att odla och sälja råvara till skogsindustrin. Andra skogsbaserade verksamheter behöver inte kräva så stora skogsarealer som idag behövs för att försörja sig på virkesförsäljning till skogsindustrin.

Ökade möjligheter att bilda mindre skogsfastigheter skulle av naturliga skäl göra det möjligt för fler att investera i skog, vilket har potential att leda till fler företag med skogen som bas. Det får också antas att intresset bland juridiska personer att köpa små skogsfastigheter oftast är lägre, vilket i så fall minskar risken för prisdrivande konkurrens från juridiska köpare.

Ett effektivt sätt att motverka en förändring av ägarbalansen utan att försvåra skyddsarbetet är också att använda ersättningsmark vid bildande av formellt skydd, vilket beskrivs som en alternativ lösning i den remitterade redovisningen. Tidigare erfarenheter visar dessutom att arbetssättet med ersättningsmark inneburit betydande tidsvinster i skyddsarbetet, bland annat för att värderings- och förhandlingsarbetet förenklades radikalt. Naturskyddsföreningen förespråkar ett omfattande bytesmarkspaket där skog med låga naturvärden och begränsad betydelse för renskötseln överförs från Sveaskog till Naturvårdsverket för att därefter användas som ersättningsmark. Uppdraget bör utformas så att ersättningsmarken kan användas för skydd av skog på både enskild och bolagsägd mark, och så att triangelbyten möjliggörs för att ge så stor flexibilitet som möjligt.

Detta remissvar har utarbetats av Brita Asplund, sakkunnig skog vid rikskansliet, med hjälp av Oscar Alarik, chefsjurist.

För Naturskyddsföreningen

Stockholm dag som ovan

Paula Andersson	Jörgen Sundin
Tillförordnad avdelningschef	Tillförordnad enhetsschef
Biologisk mångfald och miljögifter	Skog och artbevarande